

Stärk arbetsrätten

Maktförhållandena på arbetsmarknaden är i grunden ojämlika. Den som köper arbete har per definition mer makt än den som säljer arbete. Arbetsköparen leder och fördelar arbetet, avgör själv vem hen vill anställa och har stora möjligheter att ensidigt bestämma vem som ska sägas upp. Den som säljer sin arbetskraft är beroende av lönearbete för sin försörjning och befinner sig därmed i underläge.

En stark arbetsrätt är avgörande för löntagarnas trygghet på arbetsmarknaden. Det ger den enskilde arbetstagaren ett grundläggande skydd mot arbetsköparnas godtycke. Samtidigt ger det arbetstagarna en kollektiv styrka gentemot arbetsköparna. Ett starkt anställningsskydd reglerar hur en arbetsgivare får säga upp en anställning. Vid arbetsbrist gäller i utgångspunkten turordning – sist in först ut – och lagen ger rätt till återanställning. Detta hindrar att arbetsgivaren byter ut en anställd mot en arbetslös. En stark arbetsrättslagstiftning bidrar därmed till att utjämna ojämlika maktförhållandena mellan arbetstagare och arbetsköpare.

Under de senaste decennierna har arbetsrätten försvagats i Sverige. Lagen om anställningsskydd (LAS) har successivt urholkats: arbetsgivarnas möjlighet att göra undantag från turordningsreglerna har utökats, tiden för återanställningsrätt har förkortats och allmän visstidsanställning har införts. Utöver detta har praxis, genom arbetsköparnas faktiska agerande och domar i Arbetsdomstolen, förskjutits i klart arbetsköparvänlig riktning. De förändringar i arbetsrätten som den socialdemokratiska regeringen drev igenom i juni 2022, som bygger på parternas principöverenskommelse, innebär ytterligare försämringar av anställningstryggheten. Arbetsgivarnas möjlighet att göra undantag från turordningen utökas från två till tre arbetstagare.¹ Detta ska gälla alla arbetsgivare – oavsett antalet anställda. Sammantaget stärker det arbetsköparnas makt och försvagar de arbetandes ställning.

Angreppen på anställningsskyddet har ökat otryggheten på den svenska arbetsmarknaden. Andelen otrygga jobb har ökat kraftigt och den mest otrygga formen av tillfällig anställning, behovsanställning, har ökat mest. Från att ha varit ett av länderna med starkast anställningsskydd för visstidsanställda har Sverige blivit ett land i bottenligan.² Förändringarna i arbetsrätten som genomförs 2022 försämrar anställningstryggheten även för fast anställda.

På senare år har nya former för att organisera arbete vuxit fram: Plattformsarbete. De som utför arbetet betraktas i regel inte som arbetstagare, saknar anställningstrygghet och har ofta orimliga arbetsvillkor, bristfällig arbetsmiljö och oskäligt låg lön. Om plattformsarbetet inte regleras är risken stor att den prekära arbetsrelationen sprids till andra delar av arbetsmarknaden.

Vänsterpartiet anser att arbetstagarnas ställning och trygghet behöver stärkas – inte försvagas. Anställningsskyddet behöver förbättras – inte försämrats. Vi behöver fler trygga jobb – inte färre. Vänsterpartiet vill reformera arbetsrätten på löntagarnas villkor. Vi vill bland annat:

- Avskaffa undantagen i turordningen. Principen sist in, först ut ska gälla utan undantag på alla arbetsplatser oavsett storlek (fortsatt dispositivt).
- Avskaffa särskild visstidsanställning (tidigare allmän visstidsanställning) och inför istället objektiva kriterier för när det är tillåtet med visstidsanställningar.
- Ändra lagstiftningen så att plattformsföretagen är att betrakta som arbetsköpare och att de som utför arbetet är att betrakta som arbetstagare – med de rättigheter och skyldigheter som följer av detta.

Ett starkt anställningsskydd ger starka och trygga löntagare som kan stå upp för sina rättigheter och kräva rättmätiga löner och villkor. Det gynnar i förlängningen även arbetsköparna: Starka och trygga

¹ Enligt det tidigare regelverket kan en arbetsgivare med högst tio anställda undanta två anställda från turordningen vid uppsägning p.g.a. arbetsbrist.

² Alfonsson, J (2022): Det otrygga arbetslivet i Sverige. Dess framväxt och dess konsekvenser. Studentlitteratur.

löntagare gör ett bättre jobb. Ett försvagat anställningsskydd ger otrygga löntagare och tysta arbetsplatser. Det drabbar i förlängningen även arbetsköparna: Otrygga löntagare gör ett sämre jobb.